

*Herra
von Schnabelewopskin
muistelmat*

H E I N R I C H H E I N E

Herra von Schnabelewopskin
muistemat

Heinrich Heine

Herra von
Schnabelewopskin
muistelmat

Suomentanut
Amira Al Bayaty

Esipuhe
H. K. Riikonen

FAROS

FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus on
tukenut teoksen suomennostyötä.

© Amira Al Bayaty, H. K. Riikonen & Faros-kustannus Oy

Toinen painos (2023)
ISBN 978-952-5710-60-1

Kustantaja: Faros-kustannus Oy, www.faroskustannus.fi
Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Esipuhe

SUOSITTU LYYRIKKO

Heinrich Heine (1797–1856) tunnetaan Suomessa nimenomaan runoilijana. Hänen runotuotantoaan on 1800-luvulta alkaen suomennettu runsaasti, ja suomennosten määrässä hän on kilpaillut Goethen, Schillerin ja Uhlandin kanssa. Heine onkin ollut haaste useille merkittäville suomentajille. Oskar Uotilan eri yhteyksissä tekemät runosuomennokset julkaistiin postuumisti hänen koottujen runojensa kokoelmassa 1911, Valter Juva kokosi Heine-suomennoksensa 1917 ilmestyneeseen niteeseen *Laulujen kirja*, Otto Manninen suomensi 1904 satiirisen runoelman *Saksanmaa, talvinen tarina* ja Yrjö Jylhä valikoiman *Laulujen kirja* 1937.

Lisäksi voidaan mainita Aukusti Simeliuksen suomennos Heinen kertovasta runoelmasta *Atta Troll*, joka ilmestyi alakertoina Mikkeli-lehdessä 1901. Eino Leinon Heine-suomennoksia sisältyy hänen käännöskokoelmaansa *Maailman kannel* (1913). Heinen yhteiskunnallinen runous kiinnosti 1900-luvun alussa myös suomalaista työväenliikettä, jonka piirissä Heinea niin ikään suomennettiin. Tähän taas on vaikuttanut tietoisuus siitä, että Heinella ja Karl Marxilla oli yhteistyötä ja että Marx oli kiinnostunut Heinen tuotannosta.

Monille Heine on tullut tunnetuksi saksalaisen *Liedin*, esimerkiksi Schumannin *Dichterliebe*-laulusarjan, kautta. Heinella on ollut myös oma merkityksensä Suomen kirjallisuudelle, kuten Heinen suomennoksia ja vastaanottoa perusteellisesti selvittänyt Irja Maliniemi (1941, 1960) on osoittanut. Ainoa suomalainen kirjan mittainen yleisesitys Heinesta, germanisti Emil Öhmannin teos *Heinrich Heine. Runoilijakobtalo* ilmestyi 1930. Es-seessään ”Laulujen kirja”, joka sisältyy teokseen *Runon kaupunkia* (1914), V. A. Koskenniemi korosti, miten Heinen lyriikka on ”palvellut jo monta sukupolvea ensimmäisten nuorten tunteiden kuvastimena”. Koskenniemi jatkoi pannen merkille myös Heinen juutalaistaustan: ”Düsseldorfilainen juutalaispoika on edelleen niiden läheisin

uskottu, tuo uusi Jaakoppi, jonka Rakelilla ja Lealla oli uudenaikaiset nimet Amalie ja Therese ja uudenaikaiset taipumattomat tunteet.”

Lyriikkansa ohella Heine oli kuitenkin myös monessa suhteessa mielenkiintoinen prosaisti, sillä Goethen ja muiden 1800-luvun alun keskeisten saksalaisten kirjailijoiden tavoin hänellä oli ambitiota usean kirjallisuuden lajin alalla. Heinen proosateoksia sisältyy esimerkiksi hänen vuosina 1834–1840 ilmestyneeseen neliosaiseen kokoelmaansa *Der Salon*. Sen ensimmäisenä tekstinä oli tässä julkaistava *Aus den Memoiren des Herrn von Schnabelewopski*, sarja Puolasta lähtöisin olevan nimihenkilön muistiinpanoja sukuperästään sekä vaiheistaan ensin Hampurissa ja sitten Leidenin kaupungissa Hollannissa.

ONGELMALLINEN PROSAISTI

Romaani- ja novellikirjailijana – esimerkiksi juuri *Herra von Schnabelewopskin muistelmien* osalta – samoin kuin näytelmäkirjailijana Heine on kuitenkin osoittautunut tutkijoille ongelmalliseksi. Hänen proosatekstejään on pidetty monista loistavista yksityiskohdista huolimatta jotenkin epäonnistuneina ja puolittiehen jääneinä. Rinnastuskohtana voitaisiin mainita esimerkiksi Runeberg, joka ko-

keili useita kirjallisuudenlajeja (näytelmää ja proosakerrontaa), mutta joka tunnetaan lähes yksinomaan runoilijana.

Vaikka Heine itsekin mainitsi epäonnistumisestaan romaanin alalla, voi kuitenkin kysyä, onko lainkaan oikeutettua ryhtyä pohtimaan *Schnabelewopskin muistelmia* epäonnistuneena romaanina, jos romaanilta edellytetään edes jonkinlaista koherenttia muotoa tai rakennetta. Pikemminkin voisi ajatella, että *Schnabelewopskin muistelmien* koko ole-mukseen kuuluu kaiken täydellisen vastustaminen. Teos itsekin – ja tässä tarkoitetaan sen minäker-tojaa – näyttää tämän tiedostavan. Näin voi sanoa alkaen jo siitä, että teoksen alussa on maininta ”Ensimmäinen kirja”, vaikka toista kirjaa ei ole-kaan. Teoksessa on runsaasti erilaisia välikerto-muksia ja -jaksoja, jotka liittyvät toisinaan tiiviim-min, toisinaan löyhemmin pääjuoneen, Schnabe-lewopskin elämänvaiheisiin. Esimerkiksi ryhtyes-sään siteeraamaan herra Vonvedista kertovaa bal-ladia – joka on tietyin muutoksin saatu Wilhelm Grimmin kokoelmasta *Altdänische Heldenlieder, Balladen und Märchen* (1811) – kertoja toteaa: ”Kir-joittaessani edellistä lukua ajattelin tahattomasti jotakin aivan muuta. Mielessäni soi yhtenäen eräs vanha laulu, ja kuvat ja ajatukset sekoittuivat sietä-mättömästi toisiinsa. Halusinpa tai en, minun on

puhuttava tuosta laulusta. Kukaties se kuuluukin tähän, ja se tuppautuu oikeutetusti kirjoitelmaani.”

Lentävästä hollantilaisesta kertoessaan kertoja puolestaan toteaa: ”[N]yt minä haluan tukahduttaa koko tarinan, jonka ajattelin tässä kertoa ja jossa Lentävän hollantilaisen piti toimia vain runkona.” Kerrottavaksi aiottu tarina olisi ollut ”herkullinen kuin säilötty ananas, kuin tuore kaviaari tai kuin tryffeli burgundiviinissä”, mutta kuitenkin se jätetään kertomatta, joten sen tilalle kertoja vaihtaa pelkän ajatusviivan. Niin tai näin, rungoksi ajateltu tarina Lentävästä hollantilaisesta osoittautui myöhemmän taiteen kannalta tärkeäksi: siinä oli lähtökohta Richard Wagnerin tunnetulle oopperalle.

Heinen minäkertojan poukkoilut tuovat mieleen Laurence Sternin *Tristram Shandyn*, jossa myös jatkuvasti poiketaan pääjuonesta, päähenkilön elämäkerrasta, tai E. T. A. Hoffmannin *Kissa Murrin*, jossa on sekaisin kissan näkemyksiä ja kapellimestari Kreislerin elämäkertaa. Samoin voidaan mainita Karl Marxin Sterneltä ja Heineltä vaikutteita saanut romaanifragmentti *Scorpion und Felix. Ein humoristischer Roman*. Sitä paitsi Goethen luonnehti *Wilhelm Meisterin vaellusvuodet* -teostaan sellaisilla fragmentaarisuuteen ja kummallisen koostumukseen viittavilla termillä kuten ’kasautu-

ma' tai 'kukkaseppel'. Heinen kerronnalliset ratkaisut hänen kuvatessaan Schnabelewopskin vaihteita ovat sukua myös pikareskiromaanin episodimaisuudelle.

JOUTSEN RUNOILIJANKOHTALON SYMBOLINA

Sopusoinnussa *Schnabelewopskin muistelmien* fragmentaarisen muodon ja rakenteen kanssa on teoksen sisältö, jossa satiiristen aiheiden ja ideoiden sekä erikoislaatuisten vertausten rikkaus sinkoilee eri tahoille. Teoksella on ensinnäkin tietty oma-elämäkerrallinen tausta. Siinä on yhtymäkohtia Heinen omiin elämänvaiheisiin. Siinä on myös nähty heijastumia hänen suhteestaan Goetheen. Pyrkimykset saada hyväksyntää ja ymmärtämystä Weimarin suuren runoilijan taholta eivät nähtävästi tuottaneet toivottua tulosta. Tätä suhdetta, mutta myös runoilijan kokemuksia yleisemminkin, voisi kuvastaa kertojan esitys Hampurin joutsenista. Joutsenet olivat aluksi näyttäneet kertojasta kauniilta, ja hän onkin lyyrillisimmillään niitä kuvatessaan: ”Minä saatoin katsella niitä tuntikausia, noita suloisia olentoja pitkine pehmeine kauloineen, kuinka ne keinahtelivat täyteläisinä pehmeän nousuveden pinnalla (...).” Mutta myöhemmin

Herra von Schnabelewopskin muistelmat on juutalaissyntyisen kirjailijan ja runoilijan Heinrich Heinen (1797–1856) tunnetuimpia teoksia, ilki-
kurinen ja ironinen ”muistelmateos”, jossa puolala-
lainen nuorukainen muistelee elämänsä vaiheita
Saksassa ja Hollannissa. *Herra von Schnabele-
wopskin muistelmat* sisältää kuuluisan tarinan
aavelaivasta. Juuri Heinen kertomus inspiroi
Richard Wagnerin oopperaa *Lentävä hollantilainen*.

FAROS

www.faroskustannus.fi

faros@faroskustannus.fi

ISBN 978-952-5710-60-1

Kannen maalaus:

Jan Steen: Retoorikkoja ikkunassa (n. 1662-66),
Philadelphia Museum of Art, Yhdysvallat.

Kansi: Mari Siipola